



Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

23. listopada 2014.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Direktive 2003/54/EZ i 2003/55/EZ – Zaštita potrošača – Unutarnje tržište električne energije i prirodnog plina – Nacionalni propis kojim se određuje sadržaj ugovorâ sklopljenih s potrošačima obuhvaćenima obvezom univerzalne opskrbe – Jednostrana izmjena cijene usluge od strane pružatelja usluge – Pravodobno obavještanje, prije stupanja na snagu te izmjene, o njezinim razlozima, uvjetima i opsegu“

U spojenim predmetima C-359/11 i C-400/11,

povodom zahtjevâ za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Bundesgerichtshof (Njemačka), odlukama od 18. svibnja i 29. lipnja 2011., koje je Sud zaprimio 8. i 28. srpnja 2011., u postupcima

Alexandra Schulz

protiv

Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG,

i

Josef Egbringhoff

protiv

Stadtwerke Ahaus GmbH,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: L. Bay Larsen, predsjednik vijeća, J. Malenovský, M. Safjan (izvjestitelj), A. Prechal i K. Jürimäe, suci,

nezavisni odvjetnik: N. Wahl,

tajnik: V. Tourrès, administrator,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 27. veljače 2014.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za A. Schulz, K. Guggenberger, *Rechtsanwalt*,

* Jezik postupka: njemački

- za J. Egbringhoff, L. Voges-Wallhöfer, *Rechtsanwalt*,
- za Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG, P. Rosin, *Rechtsanwalt*,
- za Stadtwerke Ahaus GmbH, P. Rosin i A. von Graevenitz, *Rechtsanwälte*,
- za njemačku vladu, T. Henze i B. Beutler, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, S. Grünheid, O. Beynet i M. Owsiany-Hornung kao i J. Herkommer, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 8. svibnja 2014.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjevi za prethodno mišljenje odnose se na tumačenje članka 3. stavka 5. i Priloga A točaka (b) i (c) Direktive 2003/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 96/92/EZ (SL L 176, str. 37., ispravak u SL 2004, L 16, str. 74.), kao i članka 3. stavka 3. i Priloga A točaka (b) i (c) Direktive 2003/55/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog plina i stavljanju izvan snage Direktive 98/30/EZ (SL L 176, str. 57.).
- 2 Zahtjevi su upućeni u okviru dvaju sporova između A. Schulz i Technische Werke Schussental GmbH und Co.KG (u daljnjem tekstu: TWS), s jedne strane, i J. Egbringhoff i Stadtwerke Ahaus GmbH (u daljnjem tekstu: SA), s druge strane, u vezi s tim da su se TWS i SA u ugovorima sklopljenima s potrošačima obuhvaćenima obvezom univerzalne opskrbe koristili navodno nezakonitim odredbama.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 93/13/EEZ

- 3 Sukladno članku 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.):

„1. Svrha ove Direktive je uskladiti zakone i druge propise država članica koji se odnose na nepoštene odredbe u ugovorima koji se sklapaju između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača.

2. Ugovorne odredbe koje su odraz obaveznih zakonskih ili regulatornih odredaba i odredaba ili načela međunarodnih konvencija u kojima su države članice ili Zajednica stranke, posebno u području prijevoza, ne podliježu odredbama ove Direktive.“

Direktiva 2003/54

4 Uvodne izjave 24. i 26. Direktive 2003/54 glase:

„(24) Države članice trebale bi osigurati da kupci iz kategorije kućanstvo [...] uživaju pravo na opskrbu električnom energijom određene kvalitete po jasno usporedivim, transparentnim i razumnim cijenama. Radi osiguravanja održavanja visokih standarda javne usluge u Zajednici, Komisiju bi trebalo redovito obavješćivati o svim mjerama koje države članice poduzimaju za postizanje cilja ove Direktive. [...]

[...]

(26) Poštovanje zahtjeva javne usluge temeljni je zahtjev ove Direktive i važno je da se u ovoj Direktivi specificiraju zajednički minimalni standardi koje će poštovati sve države članice i koji uzimaju u obzir ciljeve zaštite potrošača, sigurnosti opskrbe [...] i istovjetnih razina tržišnog natjecanja u svim državama članicama. Važno je da se zahtjevi javne usluge mogu tumačiti na nacionalnoj osnovi, uzimajući u obzir nacionalne okolnosti i u skladu s pravom Zajednice.“ [neslužbeni prijevod]

5 U skladu s člankom 3. Direktive 2003/54:

„[...]

2. U potpunosti uzimajući u obzir odgovarajuće odredbe Ugovora, [...] države članice mogu poduzećima koja djeluju u elektroenergetskom sektoru, u općem ekonomskom interesu, nametnuti obveze javne usluge koje se mogu odnositi na sigurnost, uključujući sigurnost opskrbe, redovitost, kvalitetu i cijenu isporuka [...]. Takve obveze moraju biti jasno definirane, transparentne, nediskriminirajuće i provjerljive [...]

3. Države članice osiguravaju da svi kupci iz kategorije kućanstvo [...] uživaju univerzalnu uslugu, to jest pravo na opskrbu električnom energijom određene kvalitete unutar svojeg državnog područja po razumnim, jednostavno i jasno usporedivim te transparentnim cijenama. Radi osiguravanja pružanja univerzalne usluge države članice mogu imenovati opskrbljivača zadnjeg izbora. [...]

[...]

5. Države članice poduzimaju odgovarajuće mjere radi zaštite krajnjih kupaca i posebno osiguravaju postojanje prikladnih mjera zaštite ugroženih kupaca, uključujući mjera kojih je cilj pomoći im da izbjegnu prekid opskrbe energijom. U tom kontekstu, države članice mogu donijeti mjere za zaštitu krajnjih kupaca u udaljenim područjima. One osiguravaju visoke razine zaštite potrošača, osobito u pogledu transparentnosti općih uvjeta ugovora, općih informacija i mehanizama rješavanja sporova. Države članice osiguravaju da povlaštenu kupac ima stvarnu mogućnost prijelaza na novog opskrbljivača. U pogledu najmanje kupaca iz kategorije kućanstvo, te mjere uključuju one predviđene u Prilogu A.

[...]“ [neslužbeni prijevod]

6 U Prilogu A Direktivi 2003/54 koji se odnosi na mjere za zaštitu potrošača određeno je:

„Ne dovodeći u pitanje pravila Zajednice o zaštiti potrošača, osobito Direktivu 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 1997. o zaštiti potrošača u pogledu ugovora na daljinu (SL L 144, str. 19.) i Direktivu [...] 93/13 [...], mjere iz članka 3. trebaju osigurati da krajnji potrošači:

[...]

- (b) budu pravodobno obaviješteni o svakoj namjeri izmjene ugovornih uvjeta, a pritom i o svojem pravu na raskid ugovora. Pružatelji usluga izravno obavješćuju svoje pretplatnike o svakom povećanju naknada u odgovarajuće vrijeme, a najkasnije do isteka prvog obračunskog razdoblja nakon što to povećanje stupi na snagu. Države članice osiguravaju da kupci mogu slobodno raskinuti ugovor ako ne prihvaćaju nove uvjete o kojima ih je obavijestio njihov pružatelj elektroenergetske usluge;
- (c) dobiju transparentne informacije o primjenjivim cijenama i tarifama te o standardnim uvjetima u pogledu pristupa elektroenergetskim uslugama i njihovog korištenja;

[...]“ [neslužbeni prijevod]

Direktiva 2003/55

- 7 U uvodnim izjavama 26. do 27. Direktive 2003/55 navodi se:

„(26) Kako bi se osiguralo održavanje visokih standarda javne usluge u Zajednici, trebalo bi redovito obavješćivati Komisiju o svim mjerama koje države članice poduzimaju radi ostvarivanja ciljeva ove Direktive. [...]

Države članice trebale bi osigurati da kupci, kada ih se priključi na plinski sustav, budu obaviješteni o svojim pravima na opskrbu prirodnim plinom određene kvalitete po razumnim cijenama. [...]

(27) Ispunjavanje zahtjeva javne usluge temeljni je preduvjet ove Direktive te je važno da se u ovoj Direktivi navedu zajedničke minimalne norme koje poštuju sve države članice i kojima se vodi računa o ciljevima zaštite potrošača, sigurnosti opskrbe [...] i istovrijednih razina tržišnog natjecanja u svim državama članicama. Važno je da se zahtjevi javne usluge mogu tumačiti na nacionalnoj osnovi, vodeći računa o nacionalnim okolnostima i u skladu s pravom Zajednice.“
[neslužbeni prijevod]

- 8 Članak 3. Direktive 2003/55/EZ glasi kako slijedi:

„[...]

2. U potpunosti uzimajući u obzir odgovarajuće odredbe Ugovora [...] države članice mogu poduzećima koja djeluju u sektoru plina, u općem ekonomskom interesu, nametnuti obveze javne usluge koje se mogu odnositi na sigurnost, uključujući sigurnost opskrbe, na redovitost, kvalitetu i cijenu isporuka [...]. Takve obveze moraju biti jasno definirane, transparentne, nediskriminirajuće i provjerljive [...].

3. Države članice poduzimaju odgovarajuće mjere za zaštitu krajnjih kupaca i osiguranje visoke razine zaštite potrošača te posebno osiguravaju postojanje prikladnih mjera zaštite radi zaštite ugroženih kupaca, uključujući odgovarajućih mjera namijenjenih da im se pomogne da izbjegnu prekid opskrbe plinom. U tom kontekstu one mogu donijeti odgovarajuće mjere za zaštitu krajnjih kupaca u udaljenim područjima koji su priključeni na plinski sustav. Države članice mogu imenovati opskrblijača zadnjeg izbora za kupce koji su priključeni na plinski sustav. One osiguravaju visoke razine zaštite potrošača, osobito u pogledu transparentnosti općih uvjeta ugovora, općih informacija i mehanizama za rješavanje sporova. Države članice osiguravaju da povlašteni kupac ima stvarnu mogućnost prijelaza na novog opskrblijača. U pogledu najmanje kupaca iz kategorije kućanstvo, te mjere uključuju one koje su navedene u Prilogu A.

[...]“ [neslužbeni prijevod]

- 9 Prilog A Direktivi 2003/55, koji se odnosi na mjere za zaštitu potrošača, glasi:

„Ne dovodeći u pitanje pravila Zajednice o zaštiti potrošača, osobito Direktivu 97/7 [...] i Direktivu [...] 93/13 [...], mjere iz članka 3. trebaju osigurati da kupci:

[...]

(b) budu pravodobno obaviješteni o svakoj namjeri izmjene ugovornih uvjeta, a pritom i o svojem pravu na raskid ugovora. Pružatelji usluga izravno obavješćuju svoje pretplatnike o svakom povećanju naknada u odgovarajuće vrijeme, a najkasnije prije isteka prvog obračunskog razdoblja nakon što povećanje stupi na snagu, na transparentan i razumljiv način. Države članice osiguravaju da kupci mogu slobodno raskinuti ugovor ako ne prihvaćaju nove uvjete o kojima ih je obavijestio njihov pružatelj usluga povezanih s plinom;

(c) dobiju transparentne informacije o primjenjivim cijenama i tarifama te o standardnim uvjetima u pogledu pristupa uslugama povezanim s plinom i njihovog korištenja;

[...]“ [neslužbeni prijevod]

Njemačko pravo

- 10 U skladu s člankom 36. stavkom 1. Zakona o upravljanju energijom [Gesetz über die Elektrizitäts- und Gasversorgung (Energiewirtschaftsgesetz)] od 7. srpnja 2005. (BGBl. 2005 I, str. 1970., u daljnjem tekstu: „EnWG“):

„Poduzeća za opskrbu energijom obvezna su učiniti javnima opće uvjete i cijene povezane s niskonaponskom ili niskotlačnom opskrbom za područje distribucijske mreže na kojem osiguravaju osnovnu opskrbu kupcima iz kategorije kućanstvo i objaviti ih na internetu, te opskrbljivati sve kupce iz kategorije kućanstvo pod tim uvjetima i u skladu s tim cijenama [...]“

- 11 Članak 39. EnWG -a propisuje:

„1. Savezno ministarstvo [...] može [...] odlukom [...] propisati način određivanja općih cijena osnovnog opskrbljivača [...]. Ono također može donijeti propise o sadržaju i strukturi općih cijena i propisati tarifna prava i obveze opskrbljivača električnom energijom i njihovih kupaca.

2. Ministarstvo [...] može [...] odlukom na odgovarajući način [...] utvrditi opće uvjete opskrbe niskonaponskom ili niskotlačnom energijom kupcima iz kategorije kućanstvo u okviru osnovne ili zamjenske opskrbe i time na jedinstven način odrediti ugovorne odredbe, propisati pravila u pogledu sklapanja predmeta i prestanka ugovora, kao i utvrditi prava i obveze ugovornih stranaka. Pritom se na odgovarajući način moraju uzeti u obzir interesi obiju stranaka. Prva i druga rečenica analogijom se primjenjuju na uvjete javnopravnih ugovora o opskrbi, osim propisa koji se odnose na upravni postupak.“

- 12 Uredba o općim uvjetima opskrbe plinom kupaca po općoj tarifi (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Gasversorgung von Tarifkunden) od 21. lipnja 1979. (BGBl. 1979 I, str. 676., u daljnjem tekstu: AVBGasV), mjerodavna u glavnom postupku u predmetu C-359/11 stavljena je izvan snage Uredbom o općim uvjetima osnovne opskrbe kućanstava i zamjenske opskrbe plinom iz niskotlačne mreže (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Gas aus dem Niederdrucknetz) od 26. listopada 2006. (BGBl. 2006 I, str. 2396.).

13 U skladu s člankom 1. stavcima 1. i 2. AVBGasV-a:

„1. Opći uvjeti u skladu s kojima su poduzeća za opskrbu plinom [...] obvezna priključiti svaku osobu na svoju distribucijsku mrežu i opskrbljivati plinom po općim tarifama utvrđeni su u člancima 2. do 34. ove uredbe. Ti uvjeti sastavni su dio ugovora o opskrbi.

2. Kupac u smislu ove uredbe znači kupac po općoj tarifi.“

14 U članku 4. stavcima 1. i 2. AVBGasV-a bilo je određeno:

„1. Poduzeća za opskrbu plinom opskrbljuju plinom u skladu s primjenjivim općim uvjetima i tarifama. Ogrjevna vrijednost u rasponu koji proizlazi iz uvjeta u kojima poduzeće proizvodi i koristi plin te statični pritisak plina koji je mjerodavan za opskrbu kupca određuju se u skladu s općim tarifama.

2. Izmjene općih tarifa i uvjeta stupaju na snagu tek nakon njihove službene objave.

[...]“

15 U članku 32. stavcima 1. i 2. AVBGasV-a bilo je propisano:

„1. Ugovorni odnos nastavlja se bez prekida dok ga jedna od stranaka ne raskine, pri čemu ona mora o tome drugu stranku obavijestiti mjeseca dana unaprijed, na kraju kalendarskog mjeseca [...]

2. Ako poduzeće za opskrbu plinom izmijeni opće tarife ili opće uvjete u okviru ove uredbe, kupac može raskinuti ugovor, pri čemu on o tome mora obavijestiti to poduzeće dva tjedna unaprijed, na kraju kalendarskog mjeseca koji je uslijedio nakon službene objave.

[...]“

16 Uredba o općim uvjetima opskrbe električne energije kupcima po općoj tarifi (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Elektrizitätsversorgung von Tarifkunden) od 21. lipnja 1979. (BGBl. 1979 I, str. 684., u daljnjem tekstu: AVBEltV) stavljena je izvan snage Uredbom o općim uvjetima osnovne opskrbe kućanstava i zamjenske opskrbe električnom energijom iz niskonaponske mreže (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Elektrizität aus dem Niederspannungsnetz, Stromgrundversorgungsverordnung) od 26. listopada 2006. (BGBl. 2006 I, str. 2391., u daljnjem tekstu: StromGVV).

17 U skladu s člankom 1. stavcima 1. i 2. AVBEltV-a:

„1. Opći uvjeti u skladu s kojima su poduzeća za opskrbu električnom energijom [...] obvezna priključiti kupce na svoju mrežu i opskrbljivati električnom energijom po općim tarifama utvrđeni su u člancima 2. do 34. ove uredbe. Ti uvjeti sastavni su dio ugovora o opskrbi.

2. Kupac u smislu ove uredbe znači kupac po općoj tarifi.“

18 U članku 4. stavcima 1. i 2. AVBEltV-a bilo je određeno:

„1. Opskrbljivač električnom energijom opskrbljuje u skladu s primjenjivim općim uvjetima i tarifama: struje [...]

2. Izmjene općih tarifa i uvjeta stupaju na snagu tek nakon njihove službene objave.“

19 U članku 32. stavcima 1. i 2. AVBEltV-a bilo je propisano:

„1. Ugovorni odnos nastavlja se bez prekida dok ga jedna od stranaka ne raskine, pri čemu ona mora o tome drugu stranku obavijestiti mjeseca dana unaprijed, na kraju kalendarskog mjeseca [...]

2. Ako opskrbljivač električnom energijom izmijeni opće tarife ili opće uvjete u okviru ove uredbe, kupac može raskinuti ugovor, pri čemu on o tome mora obavijestiti tog opskrbljivača dva tjedna unaprijed, na kraju kalendarskog mjeseca koji je uslijedio nakon službene objave.“

20 U skladu s člankom 1. stavkom 1. StromGVV-a:

„Ovom se uredbom utvrđuju opći uvjeti u skladu s kojima opskrbljivači električnom energijom isporučuju niskonaponsku električnu energiju po općim cijenama kupcima iz kategorije kućanstva u okviru osnovne opskrbe, sukladno članku 36. stavku 1. EnWG-a. Odredbe ove uredbe sastavni su dio ugovora o osnovnoj opskrbi sklopljenog između osnovnih opskrbljivača i kupaca iz kategorije kućanstva [...]“

21 U skladu s člankom 5. stavcima 2. i 3. StromGVV-a:

„2. Izmjene općih cijena i dodatnih uvjeta stupaju na snagu na početku svakog mjeseca, ali samo nakon njihove službene objave, koja se obavlja najmanje šest tjedana prije predviđenih izmjena. Osnovni opskrbljivač u trenutku službene objave mora kupcu poslati pisanu obavijest o predviđenim izmjenama i objaviti ih na svojoj internetskoj stranici.

3. Izmjene općih cijena i dodatnih uvjeta ne primjenjuju se na kupca koji u slučaju pravodobnog raskida ugovara sklopljenog s osnovnim opskrbljivačem dokaže da je pokrenuta promjena opskrbljivača sklapanjem ugovora u tu svrhu u mjesecu koji je uslijedio nakon primitka obavijesti o raskidu ugovora.“

Glavni postupci i prethodna pitanja

Predmet C-359/11

22 Prilikom kupnje zemljišta od udruženja općinâ 1990., A. Schulz se u ugovoru o kupoprodaji obvezala da će prirodni plin biti glavni izvor energije za zgrade sagrađene na tom zemljištu i da će sve svoje potrebe za plinom u vezi s grijanjem prostorija i proizvodnjom tople vode pokrivati Stadtwerke Weingarten (Njemačka), općinsko poduzeće.

23 A. Schulz je 1991. sklopila ugovor s općinskim poduzećem Stadtwerke Weingarten. TWS, opskrbljivač prirodnim plinom koji obavlja zadaće tog općinskog poduzeća, je taj plin A. Schulz isporučivao kao kupcu po općoj tarifi.

24 Sukladno članku 1. stavku 1. AVBGasV-a, opći uvjeti ugovora o opskrbi plinom propisani tom uredbom izravno su bili uključeni u predmetni ugovor.

25 Spomenutim se propisom opskrbljivaču omogućavalo da jednostrano promijeni cijenu plina bez navođenja razloga, uvjeta i opsega takve izmjene, pri čemu se međutim osiguravalo da kupci budu obaviješteni o svakom povećanju tarifa i da imaju pravo po potrebi raskinuti svoj ugovor.

26 Tijekom razdoblja od 1. siječnja 2005. do 1. siječnja 2007. TWS je u četiri navrata povećao cijenu plina. A. Schulz osporila je godišnje obračune potrošnje za 2005. do 2007. smatrajući da su spomenuta povećanja prekomjerna.

- 27 Amtsgericht, kojem je TWS podnio zahtjev za isplatu iznosa dugovanih na temelju spomenutih obračuna, naložio je A. Schulz plaćanje iznosa od 2 733,12 eura, zajedno sa zateznim kamata i troškovima.
- 28 A. Schulz nije bila uspješna u žalbenom postupku pa je podnijela zahtjev za reviziju sudu koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku.
- 29 Smatrajući da rješenje spora iz glavnog postupka ovisi o tumačenju odredaba Direktive 2003/55, Bundesgerichtshof odlučio je prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Trebali li članak 3. stavak 3. Direktive 2003/55 [...] [u vezi s njezinim Prilogom A točkom (b) i/ili (c)] tumačiti u smislu da nacionalni propis o izmjenama cijena u ugovorima o isporuci prirodnog plina sklopljenima s kupcima iz kategorije kućanstvo koji se opskrbljuju u okviru obveze univerzalne opskrbe (kupci po općoj tarifi) zadovoljava zahtjeve transparentnosti ako ne precizira razloge, uvjete i opseg eventualne izmjene cijena, ali kupcima osigurava da ih opskrbljivač prirodnim plinom pravodobno obavijesti o svakom povećanju cijena te oni imaju pravo na raskid ugovora ako ne žele prihvatiti priopćenu izmjenu uvjeta?“

Predmet C-400/11

- 30 Općinsko poduzeće SA opskrbljuje električnom energijom i plinom J. Egbringhoffa. Poduzeće SA je u razdoblju od 2005. do 2008. u više navrata povećao cijene električne energije i plina. J. Egbringhoff osporio je godišnje obračune potrošnje za 2005. smatrajući da spomenuta povećanja nisu bila pravedna. Ne dovodeći u pitanje taj prigovor, on je podmirio račune za razdoblje od 2005. do 2007.
- 31 J. Egbringhoff podnio je tužbu kojom je zahtijevao da mu poduzeće SA vrati iznos od 746,54 eura, zajedno s kamata, i da se utvrdi da poduzeće SA pri izračunu cijena električne energije i plina za 2008. mora primijeniti cijene koje su se primjenjivale u 2004.
- 32 Budući da njegov zahtjev u prvostupanjskom i žalbenom postupku nije bio prihvaćen, J. Egbringhoff podnio je zahtjev za reviziju sudu koji je uputio zahtjev.
- 33 Taj sud ističe da su u pogledu opskrbe električnom energijom opći uvjeti ugovora sklopljenih s potrošačima tijekom spornog razdoblja bili uređeni odredbama AVBEltV-a i StromGVV-a i, u skladu s tim propisima, uključeni u ugovore sklopljene s kupcima po općoj tarifi.
- 34 Spomenutim se propisima opskrbljivaču omogućavalo da jednostrano promijeni cijenu električne energije bez navođenja razloga, uvjeta i opsega takve izmjene, pri čemu se međutim osiguravalo da kupci budu obaviješteni o svakom povećanju tarifa i da imaju pravo po potrebi raskinuti svoj ugovor.
- 35 S obzirom na činjenicu da je Bundesgerichtshof u predmetu C-359/11 od Suda zatražio tumačenje Direktive 2003/55, sud koji je uputio zahtjev smatrao je da je u okviru predmeta C-400/11 dovoljno Sudu postaviti pitanje o tumačenju Direktive 2003/54. Slijedom navedenog, Bundesgerichtshof odlučio je prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Trebali li članak 3. stavak 5. Direktive 2003/54 [...] [u vezi s njezinim Prilogom A točkom (b) i/ili (c)] tumačiti u smislu da nacionalni propis o izmjenama cijena u ugovorima o isporuci električne energije sklopljenima s kupcima iz kategorije kućanstvo koji se opskrbljuju u okviru obveze univerzalne opskrbe (kupci po općoj tarifi) zadovoljava zahtjeve transparentnosti ako ne precizira razloge, uvjete i opseg eventualne izmjene cijena, ali kupcima osigurava da ih opskrbljivač električnom energijom pravodobno obavijesti o svakom povećanju cijena te oni imaju pravo na raskid ugovora ako ne žele prihvatiti priopćenu izmjenu uvjeta?“

Postupak pred Sudom

- 36 Predsjednik Suda odlučio je 14. rujna 2011. prekinuti postupak u predmetima C-359/11 i C-400/11 do objave presude u predmetu C-92/11, 21. ožujka 2013.
- 37 Odlukom Suda od 7. siječnja 2014. predmeti C-359/11 i C-400/11 spojeni su u svrhu usmenog dijela postupka i u svrhu donošenja presude.

O prethodnim pitanjima

- 38 Sud koji je uputio zahtjev svojim pitanjima, koje treba razmotriti zajedno, u biti pita treba li članak 3. stavak 5. Direktive 2003/54 u vezi s njezinim Prilogom A i članak 3. stavak 3. Direktive 2003/55 u vezi s njezinim Prilogom A tumačiti u smislu da su im protivni nacionalni propisi poput onih o kojima je riječ u glavnim postupcima, kojima se određuje sadržaj ugovorâ o opskrbi električnom energijom i plinom sklopljenima s potrošačima obuhvaćenima obvezom univerzalne opskrbe i predviđa mogućnost izmjene tarife za tu opskrbu, ali se ne osigurava da kupci prije stupanja na snagu te izmjene budu pravodobno obaviješteni o njezinim razlozima, uvjetima i opsegu.
- 39 Najprije treba istaknuti da je cilj spomenutih direktiva poboljšati funkcioniranje unutarnjeg tržišta električne energije i plina. Nediskriminacijski i transparentni pristup mreži koji je dostupan po primjerenom cijeni nužan je za dobro funkcioniranje tržišnog natjecanja i od temeljne je važnosti za uspostavljanje unutarnjeg tržišta električne energije i plina (vidjeti u tom smislu presudu Sabatauskas i dr., C 239/07, EU:C:2008:551, t. 31.).
- 40 U samom je temelju direktiva 2003/54 i 2003/55 briga za zaštitu potrošača (vidjeti u tom smislu presudu Enel Produzione, C-242/10, EU:C:2011:861, t. 39., 54. i 56.). Ta briga usko je povezana kako s liberalizacijom tržišta u pitanju tako i s ciljem jamčenja sigurnosti stabilne opskrbe električnom energijom i plinom (vidjeti u tom smislu presudu Essent i dr., C-105/12 à C-107/12, EU:C:2013:677, t. 59. do 65.).
- 41 U vezi s tim članak 3. stavak 5. Direktive 2003/54 i članak 3. stavak 3. Direktive 2003/55 sadrže odredbe kojima se omogućava ostvarenje cilja navedenog u prethodnoj točki.
- 42 S jedne strane, iz teksta tih odredaba proizlazi da države članice poduzimaju odgovarajuće mjere za zaštitu krajnjih kupaca i posebno osiguravaju postojanje prikladnog mehanizma zaštite ugroženih kupaca, uključujući mjera kojih je cilj pomoći im da izbjegnu prekid opskrbe energijom. Sukladno članku 3. stavku 3. svake od tih direktiva, države članice u tu svrhu mogu imenovati opskrbljivača zadnjeg izbora.
- 43 U predmetnom slučaju, kao što to ističe njemačka vlada u svojim očitovanjima, ugovori o opskrbi o kojima je riječ u glavnim postupcima su ugovori sklopljeni između opskrbljivača koji djeluju kao opskrbljivači zadnjeg izbora i kupaca koji su to zatražili.
- 44 Budući da su ti opskrbljivači električnom energijom i plinom obvezni, sukladno obvezama na temelju nacionalnih propisa, sklopiti ugovore s kupcima koji su to zatražili, a koji na to imaju pravo u skladu s uvjetima određenima tim propisima, gospodarski interesi spomenutih opskrbljivača trebali bi se uzeti u obzir zato što oni nemaju mogućnost izbora druge ugovorne stranke i ne mogu slobodno raskinuti ugovor.
- 45 S druge strane, kada je konkretno riječ o pravima kupaca, Direktiva 2003/55, u skladu sa svojim člankom 3. stavkom 3., obvezuje države članice da osiguraju visoku razinu zaštite potrošača glede transparentnosti ugovornih uvjeta, kao što je to bilo presuđeno u točki 45. presude RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180). To utvrđenje također vrijedi za članak 3. stavak 5. Direktive 2003/54.

- 46 Osim prava na raskid ugovora, utvrđenog u Prilogu A točki (b) svake od tih direktiva, kupci bi također trebali imati pravo osporiti izmjenu cijene opskrbe.
- 47 U okolnostima navedenima u točkama 43. i 44. ove presude, kupci bi, kako bi se mogli u potpunosti i stvarno služiti tim pravima i donijeti, raspolažući svim relevantnim informacijama, odluku o eventualnom raskidu ugovora ili osporavanju izmjene cijene opskrbe, trebali biti prije stupanja na snagu te izmjene pravodobno obaviješteni o njezinim razlozima, uvjetima i opsegu.
- 48 Slijedom navedenog, nacionalni propisi poput onih o kojima je riječ u glavnim postupcima, koji u spomenutim okolnostima ne osiguravaju da se kupcima iz kategorije kućanstvo pravodobno prosljede informacije navedene u prethodnoj točki ne zadovoljavaju zahtjeve postavljene direktivama 2003/54 i 2003/55.
- 49 Sud je u presudi RWE Vertrieb (EU:C:2013:180) u pogledu ugovora o opskrbi plinom uređenih direktivama 93/13 i 2003/55 utvrdio da su informacije o razlogu i načinu izmjene cijena opskrbe plinom, koje se potrošaču na transparentan način prosljeđuju prije sklapanja ugovora, od temeljne važnosti.
- 50 Međutim, valja istaknuti da je u predmetu u kojem je donesena presuda RWE Vertrieb (EU:C:2013:180) predmetna dužnost davanja informacija prije sklapanja ugovora bila utemeljena također na odredbama Direktive 93/13.
- 51 U skladu s člankom 1. Direktive 93/13 ugovorne odredbe koje su odraz obaveznih zakonskih ili regulatornih odredaba ne podliježu odredbama te direktive.
- 52 Budući da je u predmetnom slučaju sadržaj ugovora koji su predmet sporova iz glavnih postupaka određen obaveznim regulatornim odredbama njemačkog prava, Direktiva 93/13 se ne primjenjuje.
- 53 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na upućena pitanja valja odgovoriti da članak 3. stavak 5. Direktive 2003/54 u vezi s njezinim Prilogom A i članak 3. stavak 3. Direktive 2003/55 u vezi s njezinim Prilogom A treba tumačiti u smislu da su im protivni nacionalni propisi poput onih o kojima je riječ u glavnim postupcima, kojima se određuje sadržaj ugovorâ o opskrbi električnom energijom i plinom sklopljenima s potrošačima obuhvaćenima obvezom univerzalne opskrbe i predviđa mogućnost izmjene tarife za tu opskrbu, ali se ne osigurava da kupci prije stupanja na snagu te izmjene budu pravodobno obaviješteni o njezinim razlozima, uvjetima i opsegu.

Ograničenje vremenskih učinaka ove presude

- 54 Za slučaj da presudom koja će biti donesena Sud utvrdi da nacionalni propisi o kojima je riječ u glavnim postupcima ne zadovoljavaju zahtjeve transparentnosti postavljene direktivama 2003/54 i 2003/55, TWS i SA zatražili su u svojim pisanim očitovanjima da se ograniče vremenski učinci presude koja će biti donesena na način da se ti učinci odgode za 20 mjeseci, kako bi se nacionalnom zakonodavcu omogućilo da se prilagodi posljedicama te presude. Njemačka je vlada u svojim pisanim očitovanjima zatražila od Suda da razmotri mogućnost ograničavanja vremenskog učinaka spomenute presude.
- 55 U prilog tom zahtjevu, TWS i SA pozvali su se na teške posljedice koje bi pretrpio cijeli sektor opskrbe električnom energijom i plinom u Njemačkoj. Naime, ako se utvrdi da su izmjene tarifa bile protivne pravu Unije, opskrbljivači bi bili obvezni retroaktivno nadoknaditi iznose koje su potrošači već godinama plaćali, što bi moglo ugroziti sam opstanak tih opskrbljivača i imati negativne posljedice na opskrbu električnom energijom i plinom njemačkih potrošača.

- 56 Te su stranke nadodale da je, kao što to proizlazi iz izvješća Savezne agencije za mreže (Bundesnetzagentur) za 2012., na temelju obvezujućih odredaba Uredbe od 26. listopada 2006. o općim uvjetima osnovne opskrbe kućanstava i zamjenske opskrbe plinom iz niskotlačne mreže bilo opskrbljivano 4,1 milijuna kupaca iz kategorije kućanstvo. Iz tog izvješća također slijedi da se 40% od 46 milijuna kupaca iz kategorije kućanstvo opskrbljuje električnom energijom u skladu s obvezujućim pravilima StromGKV-a.
- 57 U tom pogledu valja podsjetiti da Sud može samo iznimno, primjenjujući opće načelo pravne sigurnosti svojstveno pravnom poretku Unije, ograničiti mogućnost da se zainteresirane osobe pozovu na odredbu koju je protumačio s ciljem dovođenja u pitanje pravnih odnosa ustanovljenih u dobroj vjeri. Dva osnovna kriterija moraju biti ispunjena kako bi se takvo ograničenje moglo odrediti – dobra vjera zainteresiranih osoba i opasnost od ozbiljnih poremećaja (presuda RWE Vertrieb, EU:C:2013:180, t. 59. i navedena sudska praksa).
- 58 Točnije, Sud je takvo rješenju primjenjivao samo u točno određenim okolnostima, na primjer kada je postojala opasnost od teških ekonomskih posljedica, osobito zbog velikog broja pravnih odnosa nastalih u dobroj vjeri na temelju propisa za koji se smatralo da je valjano na snazi i kada se činilo da su pojedinci i nacionalne vlasti bili poticani na to da usvoje praksu koja nije u skladu s pravom Unije zbog objektivne i velike nesigurnosti u pogledu dosega odredbi prava Unije (vidjeti presudu Emerging Markets Series of DFA Investment Trust Company, C-190/12, EU:C:2014:249, t. 110. i navedenu sudska praksu).
- 59 U pogledu ozbiljnih poremećaja, valja istaknuti da su se poduzeća TWS i SA u svojim pisanim očitovanjima pozvali na statistike Savezne agencije za mreže za 2012. u kojima se navodi broj kupaca koji su sklopili ugovore na koje se primjenjuju obveza univerzalne opskrbe i obveze u vezi sa sigurnošću, uključujući sigurnošću opskrbe, redovitošću, kvalitetom i cijenom isporuke električne energije i plina te koji su podvrgnuti nacionalnim propisima o kojima je riječ u glavnim postupcima.
- 60 Međutim, nije bilo dokazano da bi dovođenje u pitanje pravnih odnosa čiji su učinci već nastali retroaktivno poremetilo cijeli sektor opskrbe električnom energijom i plinom u Njemačkoj.
- 61 Osim toga, njemačka vlada je u svojim pisanim očitovanjima priznala da ne može ocijeniti posljedice koje će presuda u ovim predmetima imati na poduzetnike iz sektora opskrbe električnom energijom i plinom.
- 62 Prema tome, treba utvrditi da nije dokazano postojanje opasnosti od ozbiljnih poremećaja u smislu sudske prakse iz točke 57. ove presude koje bi opravdalo ograničenje vremenskih učinaka ove presude.
- 63 Budući da drugi kriterij iz točke 57. ove presude nije ispunjen, nije potrebno provjeriti je li ispunjen kriterij koji se odnosi na dobru vjeru zainteresiranih osoba.
- 64 Iz tih razmatranja slijedi da ne treba ograničiti vremenske učinke ove presude.

Troškovi

- 65 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

Članak 3. stavak 5. Direktive 2003/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 96/92/EZ u vezi s njezinim Prilogom A, te članak 3. stavak 3. Direktive 2003/55/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog plina i stavljanju izvan snage Direktive 98/30/EZ u vezi s njezinim Prilogom A treba tumačiti u smislu da su im protivni nacionalni propisi poput onih o kojima je riječ u glavnim postupcima, kojima se određuje sadržaj ugovorâ o opskrbi električnom energijom i plinom sklopljenima s potrošačima obuhvaćenima obvezom univerzalne opskrbe i predviđa mogućnost izmjene tarife za tu opskrbu, ali se ne osigurava da kupci prije stupanja na snagu te izmjene budu pravodobno obaviješteni o njezinim razlozima, uvjetima i opsegu.

Potpisi